

BETHLEN MIKLÓS ES BESSENYEI GYÖRGY KÉZIRATAI A SÁROSPATAKI KÖNYVTÁRBAN.

A sárospataki főiskola kéziratára több olyan kéziratot őriz, amelyek vagy teljesen kiadatlanok, vagy ha ki is vannak adva, részleteiben eltérő szöveget tartalmaznak. Ilyenek:

1. Bethlen Miklós iratai.

Bethlen Miklós önéletrajza hat toldalékkal ki van adva a *Magyar történelmi emlékek* során (1858—60). De itt-ott a mi kéziratunk szövege eltér a nyomtatott szövegtől. Pl. a II. részben csak a XIII. s a XXVIII. fejezetnek van címe; a mi kéziratunkban mindenkinek. (XIV. Második feleségéről, Bethlen Szent Miklósról való viteléről. XV. A Haza Dolgairól. XVI. Üldöztetéseimről. XVII. Nyomorúságaimról. XVIII. Anno 1688-beli Viszontagságim Continuatiója. XIX. Viselt Dolgaimról. XX. Az Ország Dolgairól. XXI. Magam Viszontagságaimról. XXII. Az Ország Dolgairól. XXIII. Anno 1701-beli ország gyűlésről. XXIV. Terhes Tisztségeimről. XXV. Anno 1700 et 1701 Lett Dolgokról. XXVI. Anno 1702 Lett Dolgokról. XXVII. Szász János Tragoediájáról. XXVIII. Bethlen Miklós Tragoediája és az Ország szomorú romlása anno 1704.)

Ezeken kívül a 95. sz. kéziratunk még B. Miklósnak több ismeretlen munkáját tartalmazza. Felsorolásuk ez:

1. Sudores Et Cruces Nicolai Comitis De Bethlen. (Ismereti Szádeczky a Budapesti Szemle 1923. áprilisi füzetében)

2. Instantia Nicolai Comitis de Bethlen ex ultima Captivitate Scripta Ad Sacram Caesaream Regiamque Mattem... 1708.

3. Rabságomban Bőjt és Vasárnapi Imádságom Magam személyem és Hozzám Tartozóimért. (Ismereti Szádeczky a Budapesti Szemle 1923. áprilisi füzetében.)

4. Az én bűnös és Isteni jelenésekre való méltatlan voltom. Testi-Lelki erőtlenségem.

5. Majd minden Könyörgésem előtt bocsátatni szokott Invocatio.

6. Minden-napi Reggeli imádságom a közönséges Keresztyén Anyaszentegyházért, Nemzetemért, Hazámért, Pogányok- és mindenekért. (Ism. Szádeczky a Budapesti Szemle 1923. áprilisi füzetében.)

7. A Léleknek Istennel, magával és a Testével való beszélgetése. Vecsernye-kori Könyörgésem.

8. Intitulatio. Spectabili ac Magnifico Fideli Nobis dilecto Nicolao Comiti de Bethlen... (I. Lipót levele 1697. okt. 8-ról.)

9. Illustris Fridericus Comes Bükellina Ad Mandatum S. C. Regiaeque M. proprium Joannes Tsex' de Weissenburg.

10. A kötet végén olvasható a Moribunda Trannia = Transylvania c. kézírata is, amelyet Szádeczky id. helyen ismeretlennek mond.

Olvasható még a kéziratban B. Miklós több álmának a leírása. (1. Fejérvári álmom. 2. 1665 jan. 23-i 3. 1706 IV. 16-i. Említést tesz 1676 IV. 23-i s fogarasi fogsági álmájáról is.)

Bethlen Miklósnak a gályarabokkal való összeköttetéséről szól a 403. sz. kéziratunk 697. és a 212. sz. kéziratunk 172. lapján levő feljegyzés.

2. Bessenyei György kézíratai.

A pataki kézírattárban Bessenyei műveinek több olyan kézírata van, amelyet Bessenyei sajátkezű javításaival s toldásaival látott el. (Így p. o. a *Tarimenes utazásának* III. kötete s a *Bihari remete*.) Ha összehasonlítjuk a kiadott szöveget ezekkel, azt tapasztaljuk, hogy az eltérések és bővítések legtöbbször hiányzanak, p. o. a *Bihari remetének* Széll Farkas-féle (1894-i) kiadásának a következő helyein: a 29, 41, 44, 46, 47, 51, 71, 72, 92, 102, 104, 106, 108, 110, 111, 119. lapokon. Nemcsak a jegyzetekben, hanem a szövegben is van eltérés, pl. a 72, 92, 102, 106, 110, 111, 119. l. Jó volna, ha a következő kiadásnál ezeket figyelembe lehetne venni.

GULYÁS JÓZSEF.

KAZINCZY FERENC NÉHÁNY FELJEGYZÉSE.

A pataki könyvtár kézírattára Kazinczytól sok érdekes feljegyzést őriz. Így Gersei Pethő Józsefről, Homonnai Bálintról, Laurent Józsefről, Kollonics Zsigmondról stb. Ezek közül most csak egyet mutatunk be, mely érdekes fényt vet Kazinczy lelkére. Egy könyvre vonatkozik ez: «Az Ipam, Gróf Török Lajos, nekem azt beszéllé, hogy az atyja, Gróf Török József, a' Referendarius és később a' kassai (másként Szepesi) Kamarának Administratora, azzal az áhítatossággal szokta volt olvasni Senecát, a' mellyel az imádkozni szerető Pap a' maga Breviáriumát. Előmutatván az Exemplart, a' melly neki Kézi-könyve vala, kértem a Grófot, hogy azt ajándékozná nekem. Imhol van az, s kérem gyermekeimet, hogy a' könyvet tiszteljék ősöknek emlékezetéért' s birtokokból soha ki ne eresszék. Álljon az annak gondviselése alatt, a' ki Familiai Leveleinket fogja őrzeni.

Széphalom, Jul. 18. 1821.

Kazinczy Ferencz.»

A könyv címe: *Senecae Opera, quae exstant omnia*. Antwerpiae, 1652.
Könyvtári jelzete: H H 1097

GULYÁS JÓZSEF.

A PANNONHALMI KÖNYVTÁR ISMERETLEN
EGYHÁZI ÉNEKESKÖNYVEI.

Az énekeskönyvekkel — főleg a kézíratosakkal — foglalkozó irodalmunk még sokkal adósa a tudománynak. A legelső teendő természetesen az egyes énekeskönyvek felkutatása és irodalmi ismertetése volna — de épen ez az első lépés a legnehezebb, mert nemcsak majdnem minden valamirevaló gyűjteményben található egy-két kézíratos énekeskönyv, hanem igen sok van még ma is magántulajdonban, sőt használatban is. Egy ember, önmaga, szinte lehetetlen, hogy elvégezze ezt a feladatot. Erdélyi Pál 1899-ben 76 kézíratos énekeskönyvet ismer, Szabó T. Attila 1934-ben — igaz, hogy jóval nagyobb időközt ölel fel — már 572-öt: nagy haladás ez, de a teljességtől még mindig messze áll. Az alábbiakban a Pannonhalmi Könyvtár ide vonatkozó ismeretlen énekeskönyveit soroljuk fel.